

Liliana Hawrysz

Politechnika Opolska

e-mail: l.hawrysz@po.opole.pl

PRZYGOTOWANIE SPÓŁEK GIEŁDOWYCH DO UJAWNIANIA INFORMACJI POZAFINANSOWYCH PREPARING LISTED COMPANIES TO DISCLOSING NON-FINANCIAL INFORMATION

DOI: 10.15611/pn.2017.470.04

JEL Classification: M14, M48

Streszczenie: Raportowanie ma na celu przede wszystkim wyeliminowanie asymetrii informacyjnej między organizacjami a interesariuszami. Aktualnie ma ono w Polsce charakter fakultatywny. Dopiero od 2017 r. zaczyna obowiązywać Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE, która obowiązuje duże jednostki interesu publicznego do ujawniania danych pozafinansowych. Przepis ten dotyczy około 6000 dużych podmiotów funkcjonujących na obszarze UE, z czego, według wyliczeń Ministerstwa Finansów, 487 to podmioty polskie. Termin na wdrożenie jej przepisów do polskiego porządku prawnego upłynął 6 grudnia 2016 r. Unia Europejska, przyjmując wspomnianą dyrektywę, kierowała się przede wszystkim koniecznością zwiększenia transparentności informacji społecznych i środowiskowych w obszarze społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw oraz poprawy ich spójności i porównywalności. Celem artykułu jest określenie stanu przygotowań spółek giełdowych do wdrożenia zapisów Dyrektywy 2014/95/UE. Wyniki zaprezentowane w tekście są rezultatem pierwszego etapu zaplanowanych badań i mają przede wszystkim charakter ilościowy. Na dalszych etapach badań zaplanowano pogłębione analizy zidentyfikowanych w pracy zjawisk.

Słowa kluczowe: raportowane danych pozafinansowych, jednostki interesu publicznego, Dyrektywa 2014/95/UE .

Summary: Reporting is primarily designed to eliminate the asymmetry of information between organizations and stakeholders. Currently, it has an optional character in Poland. Only since 2017, the Directive of the European Parliament and Council 2014/95/EU will come in force, which will oblige large public-interest entities to disclose non-financial data. This provision applies to approximately 6,000 large companies operating in the EU, of which according to the calculations of the Ministry of Finance, 487 are Polish companies. The deadline to implement the Directive provisions into Polish law expires on 6 December 2016. The European Union adopting this directive was primarily guided by the increase of transparency of social and environmental information in the area of corporate social responsibility and improvement of their consistency and comparability. The aim of this article is to determine the state of preparation of listed companies for the implementation of the provisions of Directive 2014/95/EU. The results presented in this article are the outcome of

the first phase of planned research, and are primarily quantitative in nature. For further stages of research, an in-depth analysis of the identified phenomena is scheduled.

Keywords: disclosing non-financial data, public-interest entities, Directive 2014/95/EU.

1. Wstęp

Pierwsze poważne wzmianki dotyczące społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) pojawiły się w latach 50., kiedy to Bowen przedstawił ideę społecznej odpowiedzialności biznesu w aspekcie wykraczającym poza ramy finansowe [Bowen 1953]. Uznaje się, że CSR narodziła się na III Europejskim Sympozjum Zarządzania w Davos w 1973 r. W dokumencie z tego symposium stwierdzono, że kierownictwo organizacji zobowiązane jest wobec klientów, współpracowników, inwestorów i społeczeństwa do respektowania ich interesów [Carroll 1991; Lock, Seele 2015; Noronha i in. 2012; Skrzypek 2015]. W literaturze przedmiotu wyróżnia się dwa rodzaje działań CSR: CSR w wąskim znaczeniu tego słowa, CSR w ujęciu szerokim [Teczek i in. 2013]. Na potrzeby niniejszego artykułu przyjęto drugie ujęcie [Carroll, Buchholz 2000], zgodnie z którym CSR może mieć charakter obligatoryjny i/lub fakultatywny. Orientacja obligatoryjna (zewnętrzna) przyjmuje postać trzech izomorfizmów: przymusowego, mimetycznego i normatywnego [Shah 2011]. Wielu autorów zgadza się co do tego, że nieobecność instytucjonalnych ram dla promowania odpowiedzialności społecznej przyczynia się do podejmowania przez firmy działań o ograniczonym charakterze [Garcia-Sanchez i in. 2016], nie zawsze odpowiadającym oczekiwaniom środowiska lokalnego. Makroekonomiczny charakter większości zasad i wytycznych nie ma charakteru zoperacjonalizowanego, dlatego wymaga aktywności na poziomie mikroekonomicznym [Pesmatzoglou i in. 2014]. Ponieważ aktywność gospodarcza może powodować negatywny wpływ na otoczenie, stanowi to zobowiązanie do odpowiedzialności za ten stan. Oznacza to, że orientacja obligatoryjna stanowi punkt wyjścia działań, ale dopiero orientacja fakultatywna nadaje tym działaniom głębszego charakteru. Powoduje, że społeczna odpowiedzialność jest fundamentalną potrzebą i zobowiązaniem wobec kolejnych pokoleń, a nie konsekwencją ścisłego respektowania przepisów prawa [Hawrysz, Foltys 2016]. Raportowanie z zakresu społecznej odpowiedzialności cieszy się w chwili obecnej rosnącym zainteresowaniem badaczy, którzy koncentrują się na społecznym raportowaniu w ogóle lub raportowaniu jej poszczególnych obszarów. Zjawisko to jest naturalną odpowiedzią na rosnące oczekiwania interesariuszy [Habisch i in. 2011; Maj 2015; 2016; Vukić 2015; Pérez 2015] oraz konsekwencją presji ze strony krajowych i międzynarodowych instytucji. Raportowanie ma na celu przede wszystkim wyeliminowanie asymetrii informacyjnej między organizacjami a interesariuszami [Costa, Menichini 2013; D'Amico i in. 2016]. Rządy poszczególnych państw europejskich przyjęły odmienne praktyki dotyczące raportowania danych pozafinansowych, a ich analiza pokazuje pewną prawidłowość: jeśli raporto-

wania ma charakter obligatoryjny, model promocji CSR to promotor lub partner. W Polsce publikowanie informacji dotyczących społecznej odpowiedzialności organizacji ma aktualnie charakter fakultatywny. Dopiero od 2017 r. zaczyna obowiązywać Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE, która obliguje duże jednostki interesu publicznego do ujawniania danych pozafinansowych. Przepis ten dotyczy około 6000 dużych podmiotów funkcjonujących na obszarze UE [Internet 1], z czego, według wyliczeń Ministerstwa Finansów, 487 to podmioty polskie [Internet 3]. Termin na wdrożenie jej przepisów do polskiego porządku prawnego upłynął 6 grudnia 2016 r. Unia Europejska, przyjmując dyrektywę 2014/95/UE, kierowała się przede wszystkim zwiększeniem transparentności informacji społecznych i środowiskowych w obszarze społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw oraz poprawy ich spójności i porównywalności. 7 kwietnia 2016 r. na stronach Rządowego Centrum Legislacji opublikowane zostało uzasadnienie dotyczące zmian, które powoduje Dyrektywa 2014/95/UE. W uzasadnieniu tym podnoszona jest kwestia wykorzystania opcji pojawiających się w dyrektywie, związanych z możliwością ujawniania informacji pozafinansowych przez spółki w formie odrębnego sprawozdania zamiast w ramach sprawozdania z działalności, oraz z możliwością raportowania według dowolnie wybranych zasad (krajowych, unijnych lub międzynarodowych) [Internet 2]. W myśl tego stanowiska w projekcie ustawy skorzystano z opcji umożliwiającej spółkom sporządzanie odrębnego sprawozdania na temat informacji pozafinansowych zamiast oświadczenia w ramach sprawozdania z działalności, a także z opcji umożliwiającej jednostkom pominięcie w oświadczeniu na temat informacji pozafinansowych (lub sprawozdaniu na temat informacji pozafinansowych) niektórych informacji pozafinansowych z jednoczesnym wprowadzeniem obowiązku ujawnienia faktu skorzystania z tego zezwolenia, nie skorzystano z opcji umożliwiającej nałożenie obowiązku weryfikacji informacji pozafinansowych [Internet 2]. Stanowisko to jest zgodne z przyjętym przez Polskę instytucjonalnym modelem promocji społecznej odpowiedzialności, zdiagnozowanym w 2010 r. przez CSRinfo na zlecenie Ministerstwa Gospodarki. W toku tego badania zidentyfikowano cztery instytucjonalne modele promocji społecznej odpowiedzialności: obserwatora, patrona, promotora, partnera [Analiza... 2011]. Kolejność tych modeli nie jest przypadkowa: oznacza poziom zaawansowania kraju w zaangażowaniu na rzecz działań wspierających promocję społecznej odpowiedzialności. Polska została zaklasyfikowana do modelu patrona, z założeniem, iż działania zaplanowane w niedalekiej perspektywie czasowej (np. powołanie zespołu do spraw społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, a także stopniowe włączanie założeń społecznej odpowiedzialności do opracowywanych dokumentów strategicznych rządu) pozwolą na osiągnięcie bardziej zaawansowanych modeli rozwoju [Hawrysz 2015; Lulewicz-Sas 2012]. Jednakże przywołane wcześniej stanowisko z dnia 7 kwietnia 2016 r. umiejscawia Polskę silnie w modelu patrona bez odniesień do bardziej zaawansowanych modeli promocji społecznej odpowiedzialności. W świetle przedstawionego stanowiska oraz licznych badań poświęconych społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, m.in.: Krzemińskiego i Piskalskiego [Krzemiński, Piskalski 2012], Sa-

melaka [Samelak 2013], Fijałkowskiej [Fijałkowska 2013, 2015, Fijałkowska, Sobczyk 2014] i innych, za cel badań przyjęto określenie stanu przygotowań spółek giełdowych do wdrożenia zapisów Dyrektywy 2014/95/UE.

2. Raportowanie danych pozafinansowych

Raportowanie danych pozafinansowych jest istotnym i dynamicznie rozwijającym się obszarem w skali globalnej [Urbaniec 2015]. Jak wynika z badań przeprowadzonych przez KPMG, sprawozdawczość w zakresie społecznej odpowiedzialności jest praktyką powszechnie stosowaną w świecie biznesu, podejmowaną przez 71% spośród 4100 badanych firm w roku 2013. Do najbardziej aktywnych regionów w zakresie raportowania CSR zalicza się Amerykę Północną i Europę Zachodnią [KPMG 2013]. Polska wyłamuje się jednak z tego globalnego trendu. Według badania Krzemińskiego i Piskalskiego jedynie 10% polskich firm stara się przygotowywać raporty w sposób profesjonalny, to znaczy uwiarygadniający je w oczach opinii publicznej (np. wykorzystując wytyczne GRI na którymkolwiek z dostępnych poziomów zaawansowania) [Krzemiński, Piskalski 2012]. Badania Samelaka pokazują, że spośród 310 podmiotów notowanych na Głównym Rynku GPW w Warszawie na dzień 1 maja 2012 r. tylko 12 spółek sporządziło w 2012 r. odrębny raport dotyczący CSR [Samelak 2013]. Jednocześnie badania dotyczące zakresu ujawnień informacji prezentowanych w raportach społecznej odpowiedzialności (CSR) przeprowadzone przez Fijałkowską pokazują ich dużą ogólnikowość oraz wybiórczość [Fijałkowska 2013; 2015; Fijałkowska, Sobczyk 2014]. Pozwala to na konstatację, że zarówno w wymiarze ilościowym, jak i jakościowym raportowanie dotyczące społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw znajduje się w Polsce we wczesnej fazie rozwoju. Daje to podstawę do sformułowania hipotezy H1: polskie spółki giełdowe nie są przygotowane do wdrożenia zapisów Dyrektywy 2014/95/UE.

Potwierdzają to badania prowadzone przez Galimską [Galimska 2015], Wołczka [Wołczek 2015], Macudę, Matuszaka, Różańską [Macuda, Matuszak, Różańska 2015], Kowalską [Kowalska 2015], Karmańską [Karmańska, 2014], Fijałkowską, Sobczyk [Fijałkowska, Sobczyk 2014], Błach [Błach 2013], Oczkowską [Oczkowska, 2012]. Jednocześnie brak precyzyjnych ram dla raportowania, wynikający ze stanowiska opublikowanego na stronach Rządowego Centrum Legislacji, może przyczynić się zaprzepaszczenia przez polskie organizacje szansy wykorzystania raportów CSR jako transparentnego narzędzie odzwierciedlania rzetelnych i prawdziwych informacji [Allianz Global Investors 2011].

3. Metodyka badań

Na potrzeby weryfikacji przyjętej w pracy hipotezy przeprowadzono analizę raportów, sprawozdań oraz pozostałych informacji zamieszczanych przez przedsiębiorstwa na stronach internetowych z wykorzystaniem klucza kategoryzacyjnego.

Pierwszym etapem badań była identyfikacja organizacji przygotowujących raporty w sposób profesjonalny, to znaczy uwiarygadniający je w oczach opinii publicznej (np. wykorzystując wytyczne GRI na którymkolwiek z dostępnych poziom zaawansowania) oraz ich analiza. W dalszych etapach zaplanowanych badań przewiduje się jeszcze kilkukrotne analizy raportów, sprawozdań oraz pozostałych informacji zamieszczanych przez przedsiębiorstwa na stronach internetowych. Analiza danych zastanych (analizy raportów, sprawozdań oraz pozostałych informacji) uzupełniona będzie również wywiadami telefonicznymi wspomaganymi komputerowo (CATI). Ich celem jest uchwycenie zmian zachodzących w analizowanych przedsiębiorstwach.

Po przeanalizowaniu w okresie październik-listopad 2016 r. 482 spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie¹ zidentyfikowano 23 spółki przygotowujące raporty za 2015 r. z wykorzystaniem wytycznych GRI [Internet 4]. Ponieważ zgodnie z wytycznymi dotyczącymi raportowania raporty opublikowane po 31 grudnia 2015 r. powinny być przygotowane zgodnie z G4 [Internet 4], posłużył on jako szablon do porównań zakresu raportowania poszczególnych wymiarów. Jeśli w raporcie organizacji informacji na temat analizowanej kwestii nie znaleziono, przypisywano jej wartość 0, w innych przypadkach przypisywano jej wartość 1.

Przy budowie klucza kategoryzacyjnego wykorzystano wytyczne GRI, ponieważ według szacunkowych danych opublikowanych w 2016 r. jest to najczęściej wykorzystywany przez organizacje standard, z 90% największych światowych firm, które raportują dane pozafinansowe, 82% robi to według GRI i wartość ta systematycznie rośnie [Hys 2016]. W artykule założono, iż popularność wytycznych w znacznym stopniu ułatwi porównywalność informacji ujawnianych przez organizacje. W raporcie GRI powinny znaleźć się: informacje na temat podejścia do zarządzania, narracyjne tło informacyjne dla wskaźników dotyczące tego, w jaki sposób organizacja identyfikuje, analizuje i odpowiada na obecne i potencjalne istotne wpływy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne, wskaźniki – porównywalne informacje dotyczące ekonomicznych, środowiskowych i społecznych wyników bądź wpływów organizacji, umieszczone w kategoriach i podkategoriach:

- ekonomiczne (EC): 9 wskaźników;
- środowiskowe (EN): 34 wskaźniki;
- społeczne:
 - praktyki dotyczące zatrudnienia i godnej pracy (LA): 16 wskaźników,
 - prawa człowieka (HR): 12 wskaźników,
 - społeczeństwo (SO): 11 wskaźników,
 - odpowiedzialność za produkt (PR): 9 wskaźników [Mazurowska, 2015].

W artykule skoncentrowano się na czynnikach społecznych. Pozostałe grupy czynników będą przedmiotem odrębnych analiz.

¹ Stan z 9 marca 2016 r.

Na potrzeby weryfikacji hipotezy przyjętej w artykule założono, że jeżeli dana organizacja raportuje informacje z co najmniej połowy analizowanych czynników, uznaje się ją za przygotowaną do przyjęcia zapisów dyrektywy.

4. Wyniki badań

Zidentyfikowane w toku badań 23 organizacje przygotowujące raporty w sposób profesjonalny, to znaczy przy wykorzystaniu wytycznych GRI na poziomie podstawowym, stanowią niespełna 5% wszystkich organizacji. Jest to zdecydowanie niższy wynik niż uzyskany w badaniach Krzemińskiego i Piskalskiego [Krzemiński, Piskalski 2012]. W trakcie analizy informacji zamieszczanych przez przedsiębiorstwa na stronach internetowych stwierdzono, że spora liczba raportów kończyła się na roku 2012. W kilku przypadkach raport za 2015 r. nie był jeszcze dostępny. Czynniki te mogły się przyczynić do mniejszej próby badawczej niż w przywołanych w niniejszym tekście analizach.

W artykule przeanalizowano kategorię „czynniki społeczne”, a w szczególności podkategorie: „praktyki zatrudnienia i godnej pracy”, „prawa człowieka”, „społeczeństwo”, „odpowiedzialność za produkt”.

4.1. Praktyki zatrudnienia i godnej pracy

Podkategoria „praktyka zatrudnienia i godnej pracy” obejmuje następujące elementy: zatrudnienie (oznaczone na wykresie jako 1), stosunki między pracownikami a kadrami zarządzającą (2), bezpieczeństwo i higienę pracy (3), szkolenia i edukację (4), różnorodność i równość szans (5), równość wynagrodzenia kobiet i mężczyzn (6), ocenę dostawcy pod kątem praktyk zatrudniania (7), mechanizmy skargowe dotyczące praktyk zatrudniania (8). Szczegółowe wyniki analiz prezentuje rys. 1.

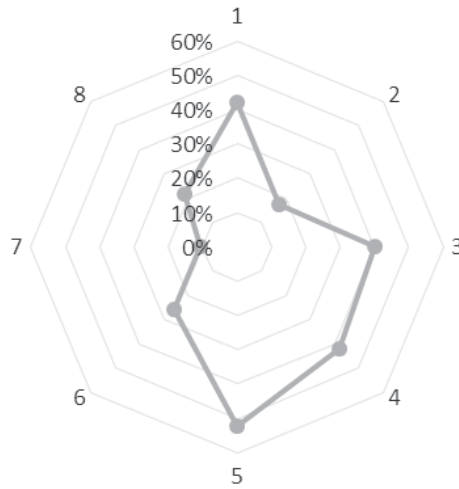
4.2. Prawa człowieka

Podkategoria „prawa człowieka” obejmuje takie elementy, jak: inwestycje, praktyki niedyskryminacyjne, wolność zrzeszania się, praca dzieci, praca przymusowa i obowiązkowa, praktyki w zakresie bezpieczeństwa, prawa ludności rdzennej, system oceny okresowej, ocena przestrzegania praw człowieka przez dostawców, mechanizm składania skarg. Szczegółowe wyniki analiz prezentuje rys. 2.

4.3. Społeczeństwo

Podkategoria „społeczeństwo” obejmuje takie elementy, jak: lokalna społeczność, przeciwdziałanie korupcji, naruszenie zasad wolnej konkurencji, zgodność z regulacjami, ocena wpływu dostawców na społeczeństwo, mechanizm składania skarg. Szczegółowe wyniki analiz prezentuje rys. 3.

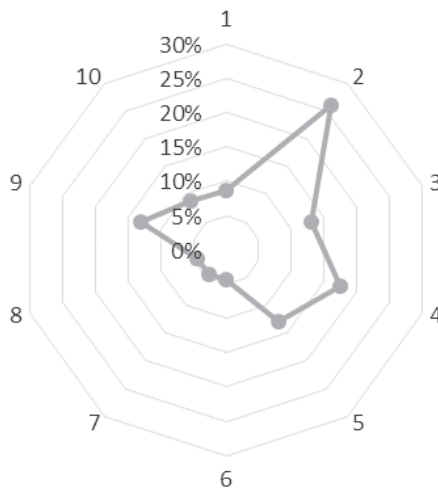
Praktyki zatrudnienia i godnej pracy

Rys. 1. Praktyki zatrudnienia i godnej pracy

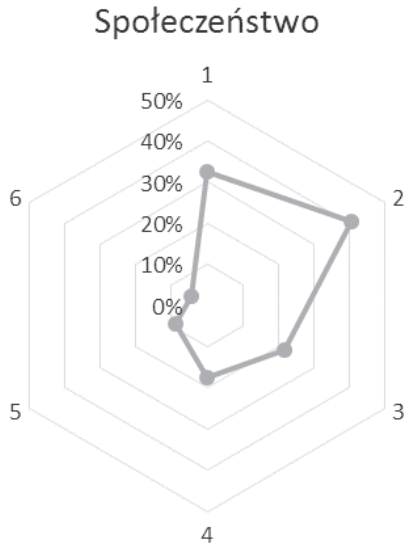
Źródło: opracowanie własne.

Prawa człowieka

Rys. 2. Prawa człowieka

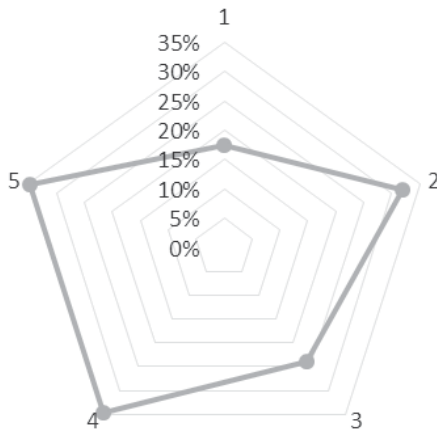
Źródło: opracowanie własne.

Rys. 3. Społeczeństwo

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzialność za produkt

Rys. 4. Odpowiedzialność za produkt

Źródło: opracowanie własne.

4.4. Odpowiedzialność za produkt

Podkategoria „odpowiedzialność za produkt” obejmuje takie elementy, jak: ochrona zdrowia i bezpieczeństwo klientów, oznakowanie produktów i usług, komunikacja marketingowa, ochrona prywatności konsumentów, zgodność z regulacjami. Szczegółowe wyniki analiz prezentuje rys. 4.

W ramach kategorii społecznej organizacje najczęściej raportowały informacje dotyczące praktyki zatrudnienia i godnej pracy. W szczególności różnorodność i równość szans (52%) oraz zatrudnienia (42%). Na trzecim miejscu znalazło się bezpieczeństwo i higiena pracy (40%). W innych podkategoriach najczęściej raportowano informacje z zakresu przeciwdziałania korupcji (41%) oraz w ramach oznakowania produktów i usług/badań pomiaru satysfakcji klientów (czynnik PR5) (61%).

Wyniki uzyskane po przeanalizowaniu kategorii „środowisko” będą przedmiotem odrębnego opracowania.

5. Wnioski

Zgodnie z przyjętym na potrzeby pracy założeniem, jeżeli dana organizacja raportuje informacje z co najmniej połowy analizowanych czynników, uznaje się ją za przygotowaną do przyjęcia zapisów dyrektywy. Wyniki przeprowadzonych analiz pokazują, iż polskie spółki giełdowe aktualnie tylko w zakresie różnorodności i równości szans osiągają ten wynik. Pozwala to na konstatację, że wobec tego nie są przygotowane do wdrożenia zapisów dyrektywy. Uzyskane wyniki w pełni potwierdzają wyniki badań przeprowadzonych przez Fijałkowską [Fijałkowska 2013; 2015; Fijałkowska, Sobczyk 2014]. Raportowanie danych ma charakter ogólnikowy i oraz wybiórczy. Oznacza to, że raportowanie dotyczące społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw znajduje się w Polsce we wczesnej fazie. Daje to podstawę do przyjęcia sformułowanej w pracy hipotezy.

6. Zakończenie

Raportowanie danych pozafinansowych miało w Polsce do końca grudnia 2016 r. charakter fakultatywny, a od 1 stycznia 2017 r. ma charakter obligatoryjny. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE narzucająca dużym jednostkom interesu publicznego obowiązek ujawniania danych pozafinansowych jest bardzo mało dokładna. Nasuwa to przypuszczenie, że brak precyzyjnych ram dla raportowania, wynikający ze stanowiska opublikowanego na stronach Rządowego Centrum Legislacji, może się przyczynić do zaprzepaszczenia przez polskie organizacje szansy wykorzystania raportów CSR jako transparentnego narzędzia odzwierciedlenia rzetelnych i prawdziwych informacji. Aktualnie analiza ilościowa informacji pozafinansowych umieszczonych na stronach internetowych dużych jednostek inte-

resu publicznego pokazuje, po pierwsze, niewielką skłonność organizacji do ujawniania danych pozafinansowych, a po drugie, ich ogólnikowość i wybiórczość. Na dalszym etapie badań zaplanowano analizę przyczyn występowania tego zjawiska, a także wychwycenie tendencji dotyczących szczegółowości ujawniania poszczególnych danych pozafinansowych oraz identyfikację czynników wpływających na szczegółowość raportowania.

Literatura

- Allianz Global Investors, 2011, *Responsible Investing Reloaded. Sustainability Criteria Matter*, Frankfurt am Main.
- Analiza instytucjonalnych modeli promocji CSR w wybranych krajach*, 2011, analiza przygotowana przez CSRinfo na zlecenie Ministerstwa Gospodarki.
- Błach J., 2013, *Raportowanie CSR jako element relacji inwestorskich przedsiębiorstwa*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 311, s. 11-19.
- Bowen H., 1953, *Social Responsibility of the Businessman*, Harper & Row, New York.
- Carroll A., 1991, *Corporate social responsibility evolution of a definitional construct*, Business Society, vol. 38, no. 3, s. 268-295.
- Carroll A., Buchholz A.K., 2000, *Business and Society: Ethics and Stakeholder Management*, South-Western College, Cincinnati.
- Costa R., Menichini T., 2013, *A multidimensional approach for CSR assessment: The importance of the stakeholder perception*, Expert Systems with Applications, vol. 40, s. 150-161.
- D'Amico E., Coluccia D., Fontana S., Solimene S., 2016, *Factors influencing corporate environmental disclosure*, Business Strategy and the Environment, vol. 25, s. 178-192.
- Fijałkowska J., 2013, *Zakres ujawnień w raportach społecznej odpowiedzialności i zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 311, s. 85-94.
- Fijałkowska J., 2015, *Raportowanie CSR a kwestie etyki i odpowiedzialności przedsiębiorstw*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 396, s. 85-94.
- Fijałkowska J., Sobczyk M., 2014, *Raportowanie społecznie odpowiedzialnych działań przedsiębiorstwa – wiarygodne informowanie czy narzędzie PR?*, Przedsiębiorczość i Zarządzanie, vol. 15, nr 4, s. 189-203.
- Galimska A., 2015, *Sprawozdawczość społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw wydobywających gaz łupkowy w Polsce i Stanach Zjednoczonych*, Studia Oeconomica Posnaniensia, vol. 3, nr 1, s. 18-35.
- Garcia-Sanchez I.M., Cuadrado-Ballesteros B., Frias-Aceituno J.V., 2016, *Impact of the institutional macro context on the voluntary disclosure of CSR information*, Long Range Planning, vol. 49, s. 15-35.
- Habisch A., Patelli L., Pedrini M., Schwartz Ch., 2011, *Different Talks with Different Folks: A Comparative Survey of Stakeholder Dialog in Germany, Italy, and the U.S.*, Journal of Business Ethics, vol. 100, no. 3, s. 381-404.
- Hawrysz L., 2015, *Rola organizacji sektora publicznego w społecznej odpowiedzialności*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 378, s. 255-263.
- Hawrysz L., Foltys J., 2016, *Environmental aspects of the social responsibility of the public sector organization*, Sustainability, vol. 8, no. 1, s. 1-19.

- Hys K., 2016, *Raportowanie niefinansowe – jako narzędzie komunikacji firmy z otoczeniem*, [w:] *Powiązania organizacyjne w społeczeństwie sieciowym*, Skrzypek E., Grela G., M. Hofman (red.), Lublin.
- Karmańska A., 2014, *The imperative of sustainable growth and reporting integration: The fourth era in the corporate reporting development*, *Copernican Journal of Finance & Accounting*, vol. 3, no. 2, s. 49-66.
- Kowalska K., 2015, *Zaangażowanie polskich firm w społeczną odpowiedzialność biznesu. Determinanty zmian na polskim rynku*, *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, vol. 41, s. 276-286.
- KPMG, 2013, *The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013*, KPMG International.
- Krzemiński M., Piskalski G., 2012, *Największe polskie firmy a społeczna odpowiedzialność biznesu. Raport z badania*, Screening Center CSR.PL.
- Lock I., Seele P., 2015, *Analyzing sector-specific CSR reporting: Social and environmental disclosure to investors in the chemicals and banking and insurance industry*, *Corporate Social Responsibility & Environmental Management*, vol. 22, no. 2, s. 113-128.
- Lulewicz-Sas A., 2012, *Raportowanie działalności społecznie odpowiedzialnej przedsiębiorstw*, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, nr 265, s. 245-259.
- Macuda M., Matuszak Ł., Różańska E., 2015, *The concept of CSR in accounting theory and practice in Poland: An empirical study*, *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, vol. 84, no. 140, s. 115-137.
- Maj J., 2015, *Diversity management's stakeholders and stakeholders management*, [w:] Popa I., Dobrin C., Ciocoiu C., *Proceedings of the 9th International Management Conference, Management and Innovation for Competitive Advantage*, Bucharest.
- Maj J., 2016, *The Social Dimension of Reporting in Polish Companies from the Basic Materials and Oil & Gas Sectors Listed on the Warsaw Stock Exchange*, [w:] *Proceedings of the 3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Science and Arts SGEM 2016*, Book 2 Political Sciences, Law, Finance, Economics & Tourism, vol. IV, Economics & Tourism, STEF92 Technology Ltd., s. 865-872.
- Mazurowska M., 2015, *Analiza porównawcza wytycznych Global Reporting Initiative oraz International Integrated Reporting Comitee*, *Studia Oeconomica Posnaniensia*, vol. 3, no. 1, s. 135-148.
- Noronha C., Tou S., Cynthia M.I., & Guan J. J., 2012, *Corporate social responsibility reporting in China: An overview and comparison with major trends*, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, <http://dx.doi.org/10.1002/csr.1276> (10.03.2016).
- Oczkowska R., 2012, *The Development and Implementation of CSR in Polish Retailing*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, nr 880, s. 79-93.
- Pérez A., 2015, *Corporate reputation and CSR reporting to stakeholders*, *Corporate Communications: An International Journal*, vol. 20, no. 1, s. 11-29.
- Pesmatzoglou D., Nikolaou I.E., Evangelinos K.I., Allan S., 2014, *Extractive multinationals and corporate social responsibility: A commitment towards achieving the goals of sustainable development or only a management strategy?*, *Journal of International Development*, vol. 26, s. 187-206.
- Samelak J., 2013, *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Shah K.U., 2011, *Strategic organizational drivers of corporate environmental responsibility in the Caribbean hotel industry*, *Policy Science*, vol. 44, s. 321-344.
- Skrzypek E., 2015, *Społeczna odpowiedzialność biznesu – standardy i raportowanie*, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, no. 378, s. 206-217.
- Teczke J. i in., 2013, *Raport z realizacji projektu „Strategia adaptacji społecznej odpowiedzialności biznesu w okresie społeczno-gospodarczej destabilizacji”*, Katedra Zarządzania Międzynarodowego, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków.
- Urbaniec M., 2015, *Raportowanie CSR jako narzędzie doskonalenia działalności biznesowej*, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, nr 378, s. 228-242.

Vukić Markota N., 2015, *Corporate social responsibility reporting: Differences among selected EU countries*, Business Systems Research, vol. 6, no. 1, s. 63-73.

Wołczek P., 2015, *Development of the CSR concept in Poland – progress or stagnation?*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 387, s. 200-214.

Internet

[1] http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-14-291_en.html.

[2] <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/171214/171217/171218/dokument80590.pdf>.

[3] <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12278363/katalog/12318181#12318181>.

[4] <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Polish-G4-Part-One.pdf> (10.10.2016).